

Lóska Lajos

Műteremképek

Váli Dezső tárlata

Kálmán Maklár Fine Arts Galéria,
2022. IX. 8–30.

A kiállítás Váli Dezsőnek a Horn-gyűjteményben feltehető képeiből válogat. Az interneten olvasható ismertetőjükből megtudhatjuk, hogy hét művész még a kollekción belül is megkülönböztetett szerepet játszik. Ők a következők: Balázs János, Drégely László, Fiedler Ferenc, Nyári István, Reigl Judit, Sándorfi István és természetesen Váli Dezső. A festő az idén lesz nyolcvanesztendő, így a bemutató nemcsak esztétikai élvezetet kínál, hanem évfordulós megemlékezés is. A gyűjteményben található több tucat Váli-kép közül mintegy harminc darabot mutatnak be szeptemberben a Falk Miksa utcában. Vannak köztük korai, a 70-es évek elejéről való munkák (*Kondor Béla emlékére*, 1972), de találkozhatunk egészen újakkal is (*Komor műterem*, 2019). Tematikájukat tekintve legtöbb műtermet ábrázol, ami természetes is, hiszen több évtizede festi rendületlenül enteriőrjeit a művész.

Összegző jellegű válogatásról lévén szó, talán nem árt dióhéjban végigtekintenünk a több mint ötvenesztendő életút néhány állomásán. De előtte egy igen régi emléket elevenítenék fel: valamikor szerkesztőtanonc koromban

illusztrációkat kellett válogatnom egy róla szóló cikkhez, így jutottam el a műtermébe. Ami meglepett, és máig megmaradt bennem, hogy minden műve cédulán gondosan dokumentálva volt. Ez a precizitás valószínűleg ma is meghatározza a művészt, csak mára a kartonokat felváltotta a számítógépes dokumentáció. Abban az időben üres tereket idéző, kicsit rothkós, nonfiguratív képeket festett, ezeket követték a töredékes, organikus formákból összeálló, absztrakt kompozíciók (*Önéletrajz kézírással*, 1977), melyeket Szabó Júlia méltatott a *Művészet/79* évkönyvben.¹ Ugyanebben a kiadványban olvashatunk több kritikát az 1978-as, jubileumi stúdiós kiállításról is, amelynek egyik főszereplője Váli Dezső volt, aki egy asztalra halmozta „kevésbé sikerült” képeinek elfűrészelt darabjait, és egy bekeretezett papírlapra írt szövegben arra kérte a kritikusokat és az érdeklődőket, hogy rakjanak össze a darabokból egy jó művet. Az installáció jelentős felháborodást váltott ki a műtészek körében (ne feledjük, a késő Kádár-korban vagyunk), majd számos méltatás, értékelés jelent meg róla pro és kontra – többek között a már említett évkönyvben.

VÁLI Dezső: *Kondor Béla emlékére*
(A/1972/30), 1972,
olaj, farost, 106x212
cm
A művész jóvoltából
↓

VÁLI Dezső: *Régi zsidó temető (vázlat a gyászhoz)* (A/1984/45), 1984, olaj, farost, 60x60 cm
A művész jóvoltából
←

jén voltak igazán divatosak, de remek műterembelsőket készített például a Váli által nagyra becsült festőművész, Czimra Gyula is az 1950-es évek végén. Elmondhatjuk viszont, hogy Váli Dezső a műfaj új reneszánszát teremtette meg. Műteremképeinek fő vonásai az üresség, a sejtelmesség, a szűkszavúság: mindössze néhány tárgy – stafeláj, egy-egy kép a falon, asztal, szék, hatalmas ablak – található a nagyrészt fekete, szürke, kék koloritú kompozíciókon, amelyekről Kováts Albert a következőket írja: „Műterembelsői legelőbb a lecsupaszított enteriőrnek csak a látványát adták vissza. Ez az artisztikus leképzés fokozatosan feltöltődött festői tartalommal; a műterem fizikai értelemben vett terét lassan plasztikai-szellemi szubsztrátum töltötte meg.”²

Végezetül az életpálya még egy fontos momentumát említeném. Ez pedig az 1992-ben bejegyzett Kortárs Gyűjtemény a kecskeméti Cifra Palotában, amely a Váival rokon szemléletű festők – Szűts Miklós, Vojnich, Erzsébet, Schmal Károly, Kovács László, Kovács Péter, Molnár Péter, Tölg-Molnár Zoltán – csoporttá szerveződését segítette volna. A társulás ugyan nem jött létre, született viszont egy nívós tárlat.³

És most nézzünk meg néhányat a kiállított képek közül! Indulása idején, az 1970-es évek elején Paul Klee játékos „gyerekrajzai” ihlették kifejezésmódját, de hatott rá Bálint Endrének, a hajdanvolt Európai Iskola jeles művészenek alkotásmódja is. A *Kondor Béla emlékére* (1972) című festményén például ott érezzük Bálint kollázs jellegű képépítésének töredezettségét és sötét koloritját. A 70-es években alkotott néhány majdhogynem monokróm munkát is. Ezek közé tartozik a *Végül is mindegy* című (1974), amely éppen keveset mondása révén emelkedik ki a társaik közül.

Ahogy említettem, művészetének legjellemzőbb és számszerűleg is nagyobb részét a műterembelső ábrázoló képei jelentik, melyek a 80-as évek felétől máig rendületlenül készülnek. Ezeknek leggyakoribb motívuma a szoba közepén árválkodó festőállvány, mögötte a falon egy képre utaló, jelzésszerűen megfestett, téglalap formájú folt. E rekvizitumokat találjuk meg – mint az alkotó művész szellemi magányának szimbólumait – a kiállított enteriőrképeken is: *Műterem, egy fontos hely* (2008), *Műterem, egy nehéz nap* (2008), *Álmodó műterem* (2016), *Műterem vasárnap este* (2019).

Az elmúlt fél évszázad modern magyar művészetét, amelynek Váli munkássága meghatározó része, számtalan irányzat, kifejezésmód jellemzi. Úgy tűnik, talán még mindig az Iparterv csoport alkotóinak, illetve az újkonstruktivistáknak a tevékenysége a legismertebb a modern művészetet kedvelők körében. Létezik viszont egy halk, reduktív vonulat is, amelyről a Kortárs Gyűjtemény kapcsán szóltam. E kifejezésmód egyik szárnya a (neo)konceptualizmus és a minimal felé közelít, gondolkodók többek között Molnár Péter és Schmal Károly nevére. A látványhoz némileg jobban kötődő és mindenekelőtt a térrel foglalkozó másik oldalnak olyan reprezentánsai vannak, mint Szűts Miklós és Vojnich Erzsébet. És természetesen közéjük sorolandó a reduktív térábrázolás legavatottabb figurája, Váli Dezső.

↑
VÁLI Dezső:
Műterem, egy fontos hely (A/2008/40),
2008, olaj, farost,
60x60 cm
A művész jóvoltából

Néhány esztendő elteltével jelentős fordulat következett be a pályáján, amikor 1984-ben megalkotta lírai-figurális zsidó temető szériáját (*Régi zsidó temető, vázlat a gyászhoz*, 1984). Az évtized végén azután újból témát váltott, elkezdte festeni a napjainkban is készülő műteremképeit. Az enteriőrábrázolások a 19. század végén és a 20. ele-

1 Szabó Júlia: Váli Dezső műtermében, *Művészet/79 évkönyv*, Corvina, 1980, 56-57.

2 Kováts Albert: Műteremcella. Váli Dezső új képei, *Új Művészet*, 1995/5, 67-68.

3 Mester Ildikó: A mozdulatlanság csöndjei. Kortárs gyűjtemény a kecskeméti Cifra Palotában, *Új Művészet*, 1994/2, 38-42.